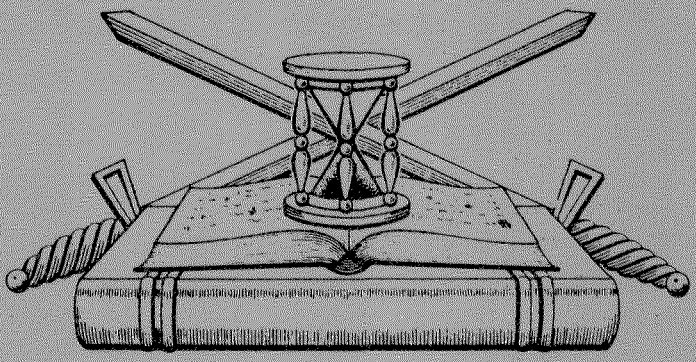
MARS ET HISTORIA

14e jaargang nummer 3 - mei/juni 1980.

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter : C.A. Heshusius
1e Secretaris : H. Muller
Penningmeester : drs J.A. Bom
2e Secretaris : E.W. van Popta
Leden : jhr D.J.H.N. den Beer Poortugael
J. van den Berg
B.C. Cats
drs J.P.C.M. van Hoof
J.C. Hopperus Buma
F.J. van Lier
H. Ringoir
Adviseur : mr Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter : Wassenaarseweg 161, 2596 CP 's-Gravenhage, tel. 070 -248495
1e Secretaris : Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel. 076 - 653239.
Penningmeester : Speltoord 14, 3991 XH Houten (U), tel. 03403 - 2169.

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 30,00, te storten op rek. no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Houten (U), t.n.v. de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 2940790 van de N.V.M.H. te Houten (U).

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE:

: J. van den Berg, drs J.P.C.M. van Hoof, E.W. van Popta.
Redaktie-adres : Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.)

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

1003

MARS ET HISTORIA

14e jaargang
nummer 3
mei/juni 1980.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

- 4e opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1979.
- Tritt historische uniformenkalender 1981.
- Foto embleem Regiment Limburgse Jagers.
- Lustrumtentoonstelling 'Mars et Historia' september 1981.

G.H.O. de Wit : Waarom 'Eric' niet meedeed aan een 'derde politiële actie' met het legioen van de rechtvaardige vorst (II).

J.F.J. Bonewit : Nieuwe wapens, nieuwe munitie, nieuwe problemen.

C.A. Heshusius : Uit het dagboek van luitenant Donck (XVIII).

Grammofoonplaat Grenadiers en Jagers.

Militaire cartoons.

Boekaankondiging.

Literatuurlijst nr. 17.

+++

BESTUURSMEDEDELINGEN

4e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1979

Nieuwe leden:

475	G.H.O. de Wit	Curacaolaan 40 A 3818 SH Amersfoort	3, 18, 20
476	Ir F.W. Rappard	Van Stolkweg 1b 2585 JL 's-Gravenhage	algemeen spec 16, 20
477	J.C. van Wijk	Van Elsstraat 10 5361 HX Grave	2, 7, 17
478	B. Koopman	Meent 279 4817 NV Breda	2 t/m 5, 11, 12, 17
479	J.A.Ph. Laguette	St. Elisabethstraat 12 5361 HK Grave	1, 8 (overzee) 16, 22
480	A.J.G.M. Blomjous	Burg. Serrarislaan 55 4835 LG Breda	1, 2, 4, 6, 7, 8, 10 t/m 13, 18, 22

Adreswijzigingen:

156	A.J.H. Overduijn	Hoogvlietstraat 46 2533 LB 's-Gravenhage

Correctie:

441 Op blz. 3 van 'Mars et Historia' 14e jaargang nr 1 (jan./feb. 1980) moet W. Frereks gewijzigd worden in W. Freriks.

Opgezegd

71	Jhr. Mr. C.C. van Lidt de Jeude	Prins Hendriklaan 68 3743 KC Baarn.

Tritt historische uniformenkalender 1981

Evenals in voorgaande jaren zal ook nu, bij voldoende belangstelling, de mogelijkheid bestaan om bij de vereniging tegen sterk gereduceerde prijs de TRITT HISTORISCHE UNIFORMENKALENDER te verkrijgen. De prijs voor de uitgave 1981 zal ƒ 27,50 exclusief porto- en verpakkingskosten bedragen.

Om u de porto- en verpakkingskosten te besparen zal de mogelijkheid bestaan de kalender af te halen op de jaarvergadering of op de Sectie Krijgsgeschiedenis.
Bestellingen gaarne op korte termijn bij de penningmeester, Spelt-Oordt 14, 3991 XH HOUTEN (onder opgave van de wijze waarop u de kalender wilt ontvangen).

J. A. B.

Foto embleem Regiment Limburgse Jagers

Ons lid de heer J.L.H.A. Antoni, briggen b.d., heeft de wens te kennen gegeven alle leden van onze vereniging een kleurenfoto van het embleem van het Regiment Limburgse Jagers (formaat 104 x 155 mm.) te willen toesturen.
Aangezien de PTT niet toestaat dat dergelijke losse stukken los in ons orgaan worden mee gestuurd, zal deze foto u in een aparte envelop worden toegezonden.
Het bestuur van de vereniging dankt de heer Antoni recht hartelijk voor het door hem genomen initiatief.

J. v. H.

Lustrumtentoonstelling Mars et Historia september 1981

Reeds nu maken wij u erop attent dat in september 1981 in het kader van het derde lustrum van onze vereniging in het museum Flehite in Amersfoort een meerdaagse expositie over militaire geschiedenis zal worden gehouden.
Er wordt gedacht aan de mogelijkheid om ieder correspondentschap voor deze tentoonstelling één onderwerp te laten verzorgen.
Het te exposeren materiaal zal worden verzekerd en beveiligd.
De voorwerpen zullen achter glas worden opgesteld.
Degenen die bereid zijn voor deze tentoonstelling materiaal beschikbaar te willen stellen worden verzocht contact op te nemen met:
de heer J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort,
telefoon 033 - 1 21 64.

J. v. H.

G. H. O. Wit:

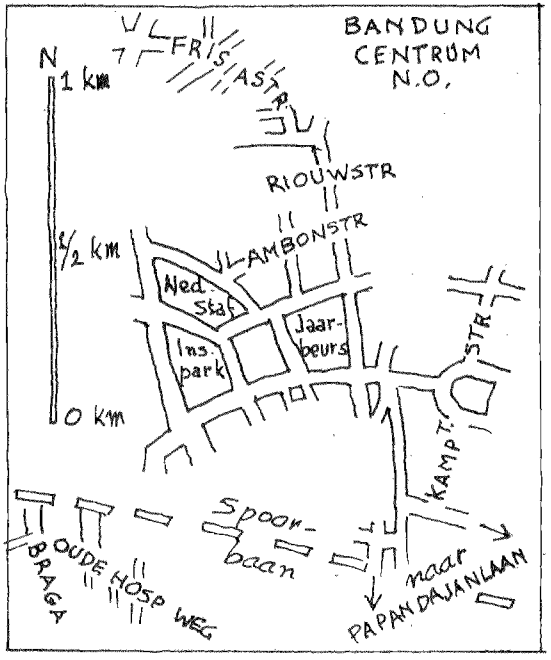
WAAROM 'ERIC' NIET MEEDEED AAN EEN 'DERDE POLITIËLE ACTIE'

MET HET LEGIOEN VAN DE RECHTVAARDIGE VORST (II)

Toen het duidelijk werd dat president Soekarno tegen de afspraken toch de deelstaten van de Verenigde Staten van Indonesië zou gaan degraderen tot gewesten en opnemen in een Republiek Indonesia, wierp de 'bevelhebber van de APRA' zich op als kampioen voor Pasundan (West-Java) om die deelstaat zulk een lot te besparen.
Oud-reserve-kapitein Westerling had grote invloed onder de Sundanese bevolking, vooral bij de Puntjakpas, waar hij een transportbedrijf had, en was de hoop van vele in Indonesië achterblijvende KNIL-militairen. Hij zou ondergronds een leger hebben: de APRA ofwel Angkatan Perang Ratu Adil, het Legioen van de Rechtvaardige Vorst, dat een ieder zou vrijwaren voor wraakacties van de voormalige vijand, als de Nederlanders voorgoed vertrokken.
Na een onbeantwoord ultimatum aan de regering-Soekarno in Jakarta begon burger R. R. P. Westerling in de morgen van 23 januari 1950 een particuliere (derde) politiële actie.
De APRA-leiding rekende wel op meelopers van het KNIL, zeker op die van Westerlings oude korps, het RST ofwel Regiment Speciale Troepen, bestaande uit para's en commando's, in Batudjadjar, en ook op de compagnie 'Eric' (ex-RST-ers) in Bandung.
Ik was als kapitein der Infanterie (pantsertroepen) KNIL tijdelijk bij 'Eric' [1] aangesteld als commandant met opdracht 'de door de politieke ontwikkelingen geschokte compagnie in de hand te houden!. [2]
Ik was niet de enige officier die zulk een opdracht kreeg. Ook was het niet de eerste keer, noch de laatste. De Van Royen - Roem Overeenkomst, de dood van generaal Spoor en in het bijzonder de Ronde-Tafelconferentie, waaruit Soekarno weer als winnaar tevoorschijn was gekomen, had de strijdkrachten geschokt. Vooral het inheemse deel van het KNIL voelde zich in de steek gelaten door Nederland en wist niet meer waar het aan toe was.
Vele 'Eric'-ers waren in het geheim lid van de APRA en de rest sympathiseerde ermee, zoals ook de reserve tweede-luitenant Th., de enige andere officier.
Ik stuurde hem als kwartiermaker weg toen 'Eric' van Java zou vertrekken, waarvoor ik, op verzoek van de leden van de compagnie had geijverd;men vreesde hier represailles. Daarna verminderde het oorspronkelijke wantrouwen tegenover mij. Ik had om Ambon of Menado gevraagd maar het werd Billiton, tussen Sumatra en Borneo. En daar hield ik dan ook de 'voorlopige onderzoeken', waaruit een week na de zinloze actie het rapport ontstond dat nu als kapstok dient voor dit relaas.

'Eric' vóór de APRA-actie

Op maandag 23 januari in de zeer vroege morgen zouden wij dan weer eens vertrekken. Het was al herhaaldelijk uitgesteld en de troep was er uiterst prikkelbaar door geworden. Men wilde graag van Java weg, maar werd intussen in het geheim aangespoord zich gereed te houden als de APRA bovengronds kwam. Sergeant-majoor-administrateur Meervoort, de enige onderofficier en bovendien te vertrouwen, zou met het gros van de gehuwden en de gezinnen, handvuurwapens en -bagage per trein naar Tandjongpriok reizen om daar in te schepen, en ik zou met de vrijgezellen en de groepswapens, munitie, uitrusting en huisraad, gemotoriseerd over de weg gaan.

Plattegrond van het centrum van Bandung.

Toen ik na het avondappel op 22 januari het kampement van het KNIL-bataljon Inf VIII aan de Kampementstraat, waar de compagnie was gelegerd, had verlaten om thuis op de Papandajanlaan (naast het pantsertroepenkampement) nog even afscheid te nemen en om wat spullen op te halen, dook een aantal gewapende APRA-lieden op om 'Eric' te porren voor 'Westerlings grote actie op Java' die om 05.00 uur zou aanvangen.
De taak zou zijn: 'Polisi Militer' in het jaarbeursgebouw, op nog geen 500 meter afstand, te 'belabberen'. Het Ambonese peloton maakte zich alvast gereed als bij stil alarm, maar enkelen die er niets voor voelden belden mij op. Mijn vrouw nam het telefoontje aan en hoorde in het Maleis: 'Njonja' (mevrouw), wilt u 'toean kapten' zeggen dat er 'soesah' is?' Voordat ik de hoorn kon grijpen werd het gesprek afgebroken.
Ik stoof het voorerf af in de jeep en reed bijna kapitein Nix aan, die op weg was naar zijn kampement, dat van de pantsertroepen. Hij riep dat er moeilijkheden waren bij de speciale troepen in Batudjadjar. 'En pas jij op bij 'Eric' . . . . !'

Tijdens een bijna anderhalf uur durende vergadering - Ambonezen zijn dol op vergaderen - zittend op de grond, want alles was immers al ingepakt, gelukte het mij de veertig potentiële overlopers, die al gewapend klaar stonden, tot bezinning te brengen.
Ik hield hen voor dat als generaal Spoor met twee legers niet had kunnen winnen, kapitein Westerling met één veel kleiner leger toch zeker moest verliezen en dat zij dan als deserteurs naar het eiland Onrust, het 'Nieuwersluis van het KNIL' vóór de rede van Jakarta zouden worden overgebracht.

En wat gebeurde er dan met hun gezinnen, waar zij toch het hoofd van waren?
Dat hielp voorlopig. Ook werd mij duidelijk dat het Menadonese peloton de kat uit de boom keek, en het gemengde peloton Sundanezen, Javanen en Timorezen sliep, met één oog open!
Verder vernam ik dat eerder op de avond de APRA-delegatie door de plotseling in woede ontstoken Ambonese pelotonscommandant, korporaal A., met karabijn en klewang was weggejaagd. 'Eén man vluchtte zelfs door het raam, 'toean', naar de twintig anderen, buiten'.
(korporaal A., zo bleek later, was APRA-lid en had beloofd met mijn peloton mee te doen, maar was nu aan het bezwijken onder de verantwoordelijkheid. En wat een geluk, bedacht ik opeens, dat luitenant Th. er niet bij was! Maar wat deden die 'twintig anderen', buiten?
Gedurende de vergadering waren drie APRA's binnengekomen in hun tijgerpakken, de geliefde camouflagekleding van het RST. Niemand droeg rangonderscheidingstekens maar één herkende ik als de sergeant-majoor L., scherminstructeur. Na een correcte groet deelde hij mij nogal schichtig rondkijkend en Nederlands sprekend mede dat 'Eric' sedert gisteren onder bevel stond van 'luitenant Th., voor een rol in de staatsgreep op Java'.
Later bleek dat beiden, Th. en L., de dag tevoren op bezoek waren geweest bij 'Eric'.
Niemand van de compagnie had mij dat durven of willen meedelen.
Ik antwoordde L. in voor iedereen verstaanbaar Maleis dat ik, overtuigd van de slechte afloop ervan iedere man van 'Eric' zou beletten mee te doen en dat hij L., eigenlijk gearresteerd zou moeten worden en voor de krijgsraad gesleept. Onder grote stilte verliet het drietal de chambree. Na de vergadering trof ik hen buiten aan, diep terneergeslagen, en tot mijn verbazing in gesprek met kapitein Nix, die mij vroeg of ik hulp nodig had.
'Jan', fluisterde ik, 'houd ze weg van 'Eric'. L. denkt dat ik de troep in de hand heb maar dat weet ik zelf nog niet'.
'Gemaakt', zei Jan Nix, 'ik ga wel even met ze wandelen'.
Intussen was het 02.00 uur geworden en hoog tijd allerlei instanties in te lichten.
De telefooncentrale bij de wacht was echter nog steeds onklaar. Er zaten dienstplichtigen van 4-3 RI (KL). Ook op hen had het 'politieke gedoe' een 'balende' invloed gehad.
Van soldaten die zich soms verbeten voor iets hadden ingezet waren het nu lieden geworden die niets meer wensten te weten en vooral gebrek aan initiatief toonden. Zelf durfde ik voorlopig de poort nog niet uit; 'Eric' leek me nog wat te gek om los te laten.
Het grote kampement was overigens rustig toen ik per jeep een ronde maakte op zoek naar de officier van piket, die ook nog van niets wist waarschijnlijk.
Bij de munitiebunkers fladderden opeens een vijftal in tijgerpakken gehulde lieden op en verdwenen over de 'kawat' (prikkeldraad), gewapend en al.
Bij het compagniesbureau trof ik Jan Nix weer, met het drietal APRA-tijgers.
Later hoorde ik dat hij met L. en zijn lijfgarde naar een luitenant van de Nederlandse staf was gegaan, aan wie L. hetzelfde vertelde als aan mij. De luitenant gaf het door aan de staf maar hield L. niet vast. Nix had L. wel opgedragen mij in te lichten maar die hield zijn mond en vertelde mij,net als Nix, ook niets.
Bij onze ontmoeting bij het compagniesbureau zei Nix tegen mij: 'Dick, ze zijn tam. Sterkte verder, ik heb reuze haast!' En weg was hij. [2)]
Misschien kwam het omdat korporaal N. mij op hetzelfde ogenblik meldde dat zijn peloton Menadonezen mij zou volgen, maar L. leek opeens een gebroken man.

Ambonese militairen van de compagnie 'Eric' te Bandung die door de schrijver van dit artikel konden worden weerhouden mee te doen aan de APRA-actie van ex-kapitein Westerling op 23 januari 1950 (foto afkomstig uit de collectie van de schrijver).

Toen hij even later hoorde dat ik de compagniesadministrateur, die zojuist rustig en van niets wetend op de fiets was binnengekomen, opdracht gaf op 'Eric' te passen omdat ik nu per jeep 'hogerhand' mondeling ging inlichten, vroeg L. bijna smekend of hij met zijn tweetal mee mocht rijden naar de Frisiastraat, waar de commandant wachtte, onder wiens leiding de actie tegen de 'Polisi Militer' zou plaatsvinden. 'En misschien wilde ik het de luitenant dan zelf vertellen dat 'Eric' niet meedeed . . .'. Hij bracht mij waarachtig op een idee.
Het was 0. 2. 30 uur; een uurtje later zou ik al met de wegcolonne moeten vertrekken, en om 05. 00 uur zou Meervoort met de rest naar het station gaan.

In een lege autogarage van een woning trof ik de luitenant Th. met twee gewapende Ambonezen, allen in tijgerpak.

Hij scheen te denken dat ik met L. was meegekomen om mee te doen, want voordat we iets konden zeggen, begon hij opgewekt te vertellen dat Westerling naar Batavia was, zo noemde hij Jakarta, om daar de 'grote staatsgreep' te doen. De 'kleine staatsgreep' in Bandoeng zou van buitenaf gebeuren door 'het KNIL uit Batoedjadjar', hij zei geen APRA maar KNIL, en van binnenuit 'door ons met 'Eric' . . . . '
Des te harder kwam dus de klap aan toen ik hem mededeelde dat hij en ik verschillende opdrachten hadden en de 'hele compagnie' liever met mij meeging naar Billiton dan meedoen met hem, hetgeen L. hier naast me, zou kunnen bevestigen.
'Hoe kan dat nou, kapitein, dat kan toch niet; het hele KNIL doet toch mee . . . !?'
Het kwam er bijna huilend uit. Wij hadden Nederlands gesproken; de vier 'djaga badan's', (lijfwachten), begrepen er weinig van. Hij jammerde verder: 'Kan 'Eric' niet eerst met mij meedoen en dan met u weggaan (. . .) of anders alleen het peloton Ambonezen, dan kunt u met de rest naar Billiton (. . .). APRA en KNIL zijn toch hetzelfde . . . !?
Ik legde hem uit dat elke KNIL-er die zich aansloot bij de APRA als deserteur en overloper zou worden aangemerkt. Ik kon niet begrijpen, zei ik, dat zij, Th. en L., beiden Ambonees, hun KNIL-patjes hadden afgedaan; zij zouden die nooit meer terugkrijgen . . . . !
De amateur-actieleiders raakten nu druk met elkaar in gesprek en dat vond ik het juiste ogenblik om te verdwijnen. Ik had trouwens al die tijd vlak bij de deur gestaan.
Allereerst reed ik naar de woning van majoor Christan in de Ambonstraat, waar zijn echtgenote vertelde dat ik hem telefonisch kon bereiken op het Troepencommando. [3)]
Christan bleek al op de hoogte; hij had ook Meervoort gesproken en een slapend 'Eric' aangetroffen. Op mijn verzoek kreeg ik toestemming bij daglicht te vertrekken.
De kampements-, tevens bataljonscommandant van Inf VIII, majoor Weber, werd ook op de hoogte gebracht, en toen kon ik even naar huis om de handbagage op te halen en om mijn vrouw een kusje te geven, want zelfs dat was in de vliegende haast niet gebeurd, tenminste niet zoals het behoort te geschieden voor een vertrek voor nog onbepaalde tijd.
Onze drie dochters sliepen zoals kleine meisjes kunnen slapen.
En tenslotte ging ik weer naar de Frisiastraat want nu wilde ik weten waar ik aan toe was.
Daar zuchtte luitenant Th. eindelijk moedeloos: 'Alles is toch verloren; vertrekt u maar naar Billiton'. De amateur-actieleiders waren zo gedemoraliseerd dat ze niet naar huis durfden.
'Wij hebben geen avondklokpas'. En zo bracht ik het zestal maar naar de compagnie die door hen op de been gebracht had moeten worden maar nu in diepe rust verkeerde, met uitzondering van de drie pelotonscommandanten, die mij in hun bijzijn verzekerden dat er geen deserteurs zouden zijn. Wat een prachtkerels toch; zij hadden tijdens mijn afwezigheid ongevraagd over hun 'anak's', hun kinderen, zoals ze zeiden, gewaakt!
De gedesillusioneerde legionairs verdwenen geruisloos toen 'Eric' werd gewekt voor vertrek.
De colonnes vertrokken tegen 06.15 uur.

De 190 treinreizigers ondervonden geen moeilijkheden, de 45 in de wegcolonne des te meer.
Voor Tjimahi trachtte een keurige Siliwangi-luitenant ons te bewegen terug te gaan.
Hij behoorde tot het scherm dat er was geplaatst. In Tjimahi ontving de APRA- bende - anders kan ik die troep op de 'pasar' (marktplein) niet noemen - ons met vreugdegehuil, dat echter al gauw omsloeg in gejoel en gehoon toen men begreep wat onze bedoelingen waren.

Het hardst scholden de 'Eric'-ers die bij het RST in opleiding waren voor chauffeur. (Hun gezinnen bevonden zich op de 'Eric'-trein). Het was zaak er doorheen te komen voordat de mijnen zich weer solidair gingen voelen met hun vrindjes, of voordat de APRA's iets tegen ons zouden ondernemen. Iets meer gas op de plank dus. Het lukte. Slechts enkele minuten nadat onze laatste auto was gepasseerd stootten APRA en Siliwangi op elkaar, even voor 07.00 uur. Het geschiet achter ons duurde maar kort.
Ik las later in Westerlings 'Memoires' dat het flinke officiertje, dat mij zo correct te woord had gestaan, bij die ontmoeting sneuvelde en zijn troep aan de haal ging.

(wordt vervolgd).

Noten:

1) De compagnie was genoemd naar de vorige commandant, kapitein (Eric) Ulrici.
2) Pas na mijn terugkeer uit Billiton vertelde Jan Nix dat hij zich ongerust had gemaakt over wat 'Eric' mij misschien zou aandoen als het tussen ons tot een botsing was gekomen. Er waren al eerder commandanten gemolesteerd geworden. Hij had dan misschien kunnen ingrijpen met enkele 'Eric'-ers die hem nog kenden uit de periode dat hij, tijdelijk als compagniescommandant aangesteld en met een groene baret op het hoofd, met hen naar Jogja was gevlogen om Soekarno te pakken.
3) Christan, Nix en ik dienden evenals De Iongh, die nog in het verhaal zal voorkomen, ruim tien jaar tevoren bij het vooroorlogse Bataljon Vechtwagens (KNIL).
Nix, De Iongh en ik dienden vervolgens bij de na-oorlogse Pantsertroepen (KNIL).
Het werd een hechte vriendschap.

J.F.J. Bonewit:

NIEUWE WAPENS, NIEUWE MUNITIE, NIEUWE PROBLEMEN

Inleiding

De meeste artikelen in ons blad hebben meestal een aangelegenheid uit het verleden tot onderwerp. Dit hangt waarschijnlijk samen met de principeel historische interesse van de leden. Toch is dit geen reden om geen acht te slaan op het heden en de nabije toekomst.
Deze tijdperken verdienen absoluut ook onze belangstelling.
Een zaak die in de komende jaren zeker zal gaan spelen is de vervanging van het huidige NAVO-kaliber voor schoudervuurwapens en lichte machinegeweren, een zaak waarmee Nederland dus ook te maken krijgt.
De laatste tijd kan men regelmatig geconfronteerd worden met publicaties aangaande het inhumane karakter van de nieuwe generatie militaire schoudervuurwapens, die òf al in gebruik genomen zijn, òf op het punt staan in de bewapening opgenomen te worden, ook in sommige NAVO-landen. In dit artikeltje zullen wij proberen uit de doeken te doen wat nu precies de problemen zijn die aan deze nieuwe wapens kleven.
Het artikel is daarom dan ook op de volgende wijze opgebouwd:

- globaal overzicht over geschiedenis, ontwikkeling en toekomst van bedoelde wapens;
- enkele noodzakelijk opmerkingen over wondballistiek;
- een uiteenzetting over de munitieproblematiek;
- samenvatting.

De Wapens

In de loop van de Tweede Wereldoorlog kwamen de Duitsers langzamerhand tot de slotsom dat hun standaard infanteriegeweer, de Mauser K 98, met een kaliber van 7.92 x 57 mm. min of meer tactisch achterhaald was. De punten van kritiek waren dat het meer en meer voordelig leek te zijn de troepen te laten beschikken over een wapen dat in een betrekkelijk korte tijd een groot volume aan vuur kon produceren. Bovendien was opgemerkt dat de gevechtsafstand door geweerschutters meestal onder de 400 meter lag. De K. 98 was in deze opzichten zeker geen ideaal wapen. Het geweer was slechts vijfschots en moest door middel van een grendelsluiting, bediend worden, bovendien was de eerdergenoemde 7.92 x 57 patroon behalve tamelijk lang ook nog te krachtig. Doordat deze patroon zo energierijk was, circa 3844 joule, was het niet mogelijk rondom deze patroon een licht automatisch wapen te bouwen. De reden hiervan was dat de relatief zware terugstoot, die de correcte plaatsing van vuurstoten zo goed als onmogelijk maakte. Er waren twee mogelijke oplossingen voor dit probleem: overgaan naar een kleiner kaliber dan 7.92 mm, of het handhaven van kaliber, maar dan te verschieten met een gereduceerde lading uit een kleinere huls. Men koos, ook om redenen van een eenvoudige produktie, voor de tweede oplossing. De nieuwe patroon had een flesvormige huls van 33 mm. hoog en een 7.92 mm kogel van 8.1 gram. De officiële benaming van de patroon was 7.92 mm Pistolenpatrone 43 E, waarbij de afkorting 'mE' een uitdrukking was van het feit dat de kogel een ijzeren kern bezat. De kreet 'Pistolenpatrone' wordt verklaard doordat de patroon in eerste instantie ontwikkeld was voor de MP-44. Het wapen dat de nieuwe patroon verschoot was het 'Sturmgewehr-44', de Stg-44. Dit geweer is de voorganger van alle huidige stormgeweren.
In Rusland ontwikkelde de voormalige onderofficier M. T. Kalashinkov uit de Duitse Stg-44, de later zo bekende Avtomat-Kalashinkov 47, kortweg AK-47 genaamd. Dit wapen is een bekend beeld op het televisiejournaal, daar de 'reële kameraadschappelijke hulp van de Sovjetvolkeren aan de gezonde krachten' in probleemgebieden waar ook ter wereld meestal bestaat uit zendingen van bovengenoemd soort goed. De patroon die uit deze bijzonder succesvolle 'hulpgoederen' verschoten wordt bestaat uit een samenstel van een 7.62 kogel en een randloze huls van 39 mm De benaming van de patroon is M 43.
De voordelen van de nieuwe verkorte patroon waren dus:

- een doelmatige manier om beheerst automatisch vuur af te geven;
- een aanpassing aan de werkelijke gevechtsafstand voor geweerschutters.

Aan de andere kant van het toenmalig ijlings neergelaten ijzeren gordijn verliep de ontwikkeling van het klassieke geweer naar het stormgeweer op een wat tragere wijze.
Aan het eind van de oorlog waren er waarschijnlijke enorme voorraden van de beproefde Garands, Lee-Enfields en Ml-karabijnen. Deze tot lang na de oorlog in gebruik gebleven wapens waren ontworpen voor de oude zeer krachtige patronen, die veelal aan het begin van deze eeuw ontwikkeld waren.Er was echter één uitzondering en dat was de Ml-karabijn.

Dit wapen, in het land van oorsprong ook wel 'light Gun' genaamd, verschoot een rondkoppige kogel met een kaliber van 7. 62 mm (= . 30 inch). De huls was slechts 33 mm hoog (ter vergelijking; de huls van de Garand patroon is maar liefst 63 mm). Deze karabijn kan men echter met de beste wil geen stormgeweer noemen, daar de belangrijkste karakteristiek van het stormgeweer, het afgeven van beheerst automatisch vuur, niet met deze karabijn mogelijk was. Volledigheidshalve moet nog gezegd worden dat M1-karabijnen omgebouwd zijn voor de afggifte van automatisch vuur, maar deze 'wapenontwikkeling' was in de meeste gevallen van criminele aard en voor onze beschouwing van geen enkel belang.
Aan het eind van de vijftiger jaren werd mede door de aandrang van de Verenigde Staten de 7. 62x51 patroon ingevoerd als standaardpatroon voor de NAVO. De patroon was ontwikkeld uit de Garandpatroon, de . 30-06. Deze was zelf niet meer geschikt vanwege de royale afmetingen van de huls, namelijk 63 mm. Om de nieuwe 7. 62 x 51 toch dezelfde ballistische prestaties als zijn voorganger te geven werd de huls bijna geheel met aandrijfmiddel gevuld. De energieopbrengst van de nieuwe aanwinst was dan ook niet mis, maar liefst 3254 joule. Men mag uit deze keuze wel concluderen dat de westelijke landen met de bijstelling van de eisen die aan het geweer gesteld moesten worden, het aanzienlijk rustiger aan deden dan hun Sovjetbroeders. Enige jaren na de invoering van 7. 62 x 51 begon met in de Verenigde Staten plotseling te experimenteren met wat men wel mag zeggen precies het tegendeel, namelijk de 5. 56 x 45 patroon (. 223 inch in hun eigen onduidelijke maatsysteem). Een soortgelijke patroon werd al vele jaren in niet-militaire kringen gebruikt als jachtpatroon voor de afschot van schadelijk wild. De proefnemingen waren een succes en een paar jaar later werd het geweer M. 16 met kaliber 5. 56 x 45 ingevoerd. Dit geweer met zijn mogelijkheid om automatisch vuur goed te gebruiken, is in feite het eerste op grootscheepse wijze ingevoerde westerse stormgeweer. Ook dit geweer is veelvuldig op de televisie te zien geweest, omdat het op massale wijze in Vietnam ingezet is. Een minder aangename bijkomstigheid was dat de Verenigde Staten met de invoering van het nieuwe kaliber in feite de standaardisatie binnen de NAVO torpedeerde.
In Europa en andere landen, met name Israël, zat men intussen ook niet stil. Israël verraste de wereld in 1973 met de introductie van haar nieuwe stormgeweer de 'Galil' met een kaliber van . . . . 5. 56 mm. Kort daarop presenteerden de Fransen hun MAS A. 33, kaliber 5. 56 mm, een zeer opvallend wapen, gebouwd volgens het zogenaamde 'bullup-principe', dat wil zeggen, het magazijn achter de trekkerbeugel geplaatst in plaats van, zoals gebruikelijk, ervoor. Het gevolg hiervan is een uiterst compact wapen met toch een redelijke looplengte. Deze MAS wordt het Franse standaardwapen voor de jaren tachtig.
De Fabrique Nationale in België, de maker van onze FAL en MAG, kon als wapenfabrikant van naam niet lang achterblijven en kwam uit met de CAL en het lichte machinegeweer FN Minimi, beide wapens in kaliber 5. 56 mm, waarbij de Minimi nog als bijzonderheid heeft dat de patronen behalve door middel van een band ook nog uit boxvormige magazijnen van doorzichtig plastic aangevoerd kunnen worden. Deze magazijnen hebben naar keuze een capaciteit van 100 of 200 patronen (in geval van de oude 7. 62 x 51 patroon zou dat een formidabel gewicht zijn geweest).
In Zweden bouwde de firma Interdynamic Forsknings Aktiebolag in de jaren 1974/1975 het MKS stormgeweer, ook weer in kaliber 5. 56 mm.

De bijzondere aspecten van dit geweer waren een lage kostprijs in vergelijking met soortgelijke produkten en een intensief gebruik van een daartoe geschikte computer voor het vinden van optimale waarden bij de constructie. Het was alleen jammer van alle moeite, want de Zweedse regering had en heeft nog totaal geen belangstelling voor het wapen van Interdynamic en wel omdat langzamerhand (vooral door de Vietnamoorlog) bekend was wat de uitwerking van dit kaliber kan zijn op 'zachte doelen', maar hierover nog meer. Andere grote wapenfabrikanten zijn in de afgelopen jaren ook met hun 5.56 wapens op de markt gekomen. Beretta in Italië kwam met de AR-70 (verkocht aan Maleisië), de Zwitserse S.I.G. produceerde Sturmgewehr 540/542 met een keuze in diverse kalibers. Last but not least bouwde Puch-Steyer-Daimler in Oostenrijk de A.U.G., een buitengewoon geavanceerd wapen in kaliber 5.56 mm met als bijzonderheden: geconstrueerd volgens het eerdergenoemde bullupprincipe, plastic doorzichtige houders, integrale richtkijker, de toepassing van veel kunststof en de mogelijkheid, door de mate van doortrekking van de trekker, het soort vuur te regelen (dus geen keuzehandle meer).
Uit dit globale overzicht kan men wel de conclusie trekken dat de trend neigt naar het kaliber 5.56 mm, waardoor dit kaliber een goede kans maakt het huidige NAVO-kaliber van de troon te stoten, dit ook gezien in het licht van de keuze die de Verenigde Staten en Frankrijk al voor de 5.56 mm kogel gemaakt hebben. De ontwikkelingen rond de 5.56 x 45 patroon zullen op korte termijn wel afgesloten worden. Ter afronding van dit deel van het artikel maken we een kort uitstapje naar de middellange/lange termijn ontwikkelingen.
De Royal Small Arms Factory in Enfield heeft het prototype gebouwd van wat genoemd wordt het '4.85 mm weaponsystem', een kaliber van 4.85 mm ! De reden van dit kleine kaliber is dat volgens de Britten het kaliber 5.56 mm geen optimaal verkleind kaliber is.
De 4.85 mm kogel, heeft volgens hen zelfs aanzienlijk beter ballistische eigenschappen, vooral wat betreft het vasthouden van de kogelenergie op wat grotere afstanden dan de Amerikaanse 5.56 mm kogel. Het geweer dat de 4.85 mm kogel gaat verschieten ziet er bepaaldelijk eigentijds uit: een constructie volgens het bullup-principe, rechte lijnen, een naar men zegt zeer doelmatige richtkijker. In de Bondsrpubliek is men bezig met ontwikkeling van een hulsloze patroon. Veel meer dan wat algemene gegevens zijn hierover niet bekend.
Werkelijk futuristisch nieuws komt uit de Verenigde Staten. Hieronder volgen 3 ontwikkelingstrends uit het 'Future Rifle System' programma:

1) Serial Flechette Rifle;
2) Serial Bullet Rifle ;
3) Dual Cycle Rifle .

ad. 1 Dit is een pijlschietend geweer schot voor schot of in vuurstoten. Een artikel hierover heeft in Ammamentarium no. 11 gestaan. Het wapen is gebouwd door Aircraft Armament Industries en de pijl, flechette genaamd, was van het XM 645 type. Alhoewel deze circa 30 mm lange pijl op grote schaal in Vietnam getest is en volgens de experts een prima 'wounding effect' heeft, de pijl heeft namelijk de neiging om in het getroffen lichaamsdeel te verbuigen, is de hele pijlschieterij toch geen werkelijke verbetering ten opzichte van de conventionele 5.56 x 45 patronen. Flechettes zijn verschoten uit speciale -50-machinegeweren, jachtgeweren en worden nog steeds in bepaalde soorten artilleriegranaten gebruikt.
De rest van het XM19/XM70-project is waarschijnlijk op stille wijze gestorven.

ad. 2: De 'Serial Bullet Rifle', ook wel proefgeweer XM19 genaamd, verschiet een 4,32mm kogel in vaste vuurstoten van 3 stuks. Het theoretische vuurtempo is ongeveer 1800 maal per minuut. De gedachte achter dit project is dat door zo'n hoge vuursnelheid het mogelijk moet zijn de treffers in een redelijk kleine groep te plaatsen. Het voordeel hiervan is dat de treffkans vergroot is en de toegebrachte verwonding ernstiger is.
ad. 3: Bij dit project wordt getracht de theoretische vuursnelheid op te voeren tot circa 4500 schoten per minuut, te verschieten in vuurstoten van drie. De achtergronden van dit project zijn hetzelfde als die van de 'Serial Bullet Rifle'. Vanwege de extreem hoge vuursnelheid moet echter gezocht worden naar een nieuw soort mechanisme. Er zijn al proeven genomen met meer kamerige en meerlopige systemen. Veel is hierover echter nog niet bekend. Het is goed mogelijk dat deze projecten zoals vele andere projecten uiteindelijk toch in de prullebak hun loopbaan beëindigen.

De munitie en de aard der verwondingen daardoor veroorzaakt

De uitwerking van kogels op weefsel en/of daarmee vergelijkbaar materiaal wordt bestudeerd door het doen van schietproeven op onder andere geprepareerde dierlijke kadavers, levende meestal genarcotiseerde dieren (varkens en honden zijn favoriet), blokken gelatine en tenslotte door middel van een computer gestuurde simulatietechnieken. In kringen der beoefenaren van de wondballistiek wordt er wel op gewezen dat de resultaten die verkregen worden met bovengenoemde methoden niet geheel exact zijn maar toch grote indicatieve waarde hebben.
Belangrijke wondvormende factoren bij treffers door militaire volmantelkogels zijn:
1) de kinetische energie van het projectiel;
2) het eventueel ontstaan van subprojectielen;
3) het gedrag van de kogel na de inslag.
ad. 1: Het wondend vermogen van een kogel is in de eerste plaats een functie van zijn kinetische energie. Deze kinetische energie wordt wel uitgedrukt in de eenvoudige formule $MV^2/2G$, waarbij het symbool M staat voor massa en V natuurlijk voor snelheid.
Ook van belang is de hoeveelheid energie en de snelheid waarmee dit aan het doel wordt overgedragen. Deze factoren kan men beinvloeden door de kogel zodanig te construeren dat deze in het medium zeer sterk vertraagd wordt. Bij jachtkogels bijvoorbeeld wordt dit proces bewerkstelligd doordat de kogel op een vooraf vastgestelde wijze aan deformatie onderhevig is. Men zou kunnen zeggen een soort in de hand gehouden dum-dum effect.
ad. 2: Bij kogelwonden - dat geldt uiteraard ook voor spinters en scherven - bestaat de kans dat weefseldeeltjes die radiaal op het pad van de kogel staan met grote kracht weggestuwd worden en op hun beurt beschadigend op hun omgeving werken. Dit geldt in versterkte mate voor stukjes bot en meegenomen lichaamsvreemde voorwerpen zoals: stukken knoop, ritssluiting, papieren etc.
ad. 3: Wij komen nu bij een kardinaal punt, namelijk de stabiliteit van de kogel na het treffen. Door statistische onderzoekingen is vast komen te staan dat de gemiddelde kogelwond circa 140 mm diep is. Als de kogel na het treffen, ondanks zijn vorm en rotatie, in het lichaam een hoeverandering ondergaat, dus scheef op zijn oorspronkelijke as gaat staan, dan zal de totale weerstand die de kogel ondervindt oplopen. De kogel zal dus logischerwijze sterk worden afgeremd. Indien nu deze hoekverandering te groot wordt dan kunnen de

vertragende krachten dermate groot worden dat de kogel deformeert of zelfs verspintert. Gelet op dit laatste is het dus vanuit humanitair standpunt van belang dat de kogel pas na 140 mm (= de gemiddelde wonddiepte) eventueel onstabiel wordt.
Indien de kogelsnelheid boven de 600 meter per seconde ligt- en bij wapens met verkleind kaliber moet men eerder in termen van 900 meter per seconde en meer denken - dan bestaat de kans dat door een hydrodynamische schokgolf sterk vloeistofhoudende organen zoals maag, lever en hersenen ernstig beschadigen. Bovendien ontstaat bij hoge kogelsnelheden direct achter de kogel een holte die soms een diameter heeft van ca 30 x het kogelkaliber. Deze holte trekt zich door de natuurlijke elasticiteit binnen enkele microseconden weer dicht. De gevolgen van deze overmatige rek zijn dat in de buurt gelegen bloedvaten, spieren en zenuwen beschadigd worden. De omvang van deze holte heeft men ontdekt door schietproeven in niet elastische gelatine. Als onaangenaam neveneffect moet vervolgens nog worden gerekend, het feit dat het verpulpte weefsel in de omgeving van de kogelbaan een ideale bron van infectie is.
We gaan nu proberen de bovenstaande algemene gegevens toe te passen op de munitie die uit de eerder beschreven wapens verschoten wordt. We beginnen met de klassieke patronen, vervolgens gaan wij naar de verkorte patroon en belanden tenslotte bij de patronen met een verkleind kaliber. Om het stuk niet al te verwarrend te maken laten we de militaire munitie voor machinepistolen, pistolen en revolvers buiten beschouwing, volstaan kan worden met de mededeling dat deze munitie relatief humaan is.
Voorbeelden van de oude krachtige munitiesoort zijn de 7.62 x 51 NAVO patroon en de oude Sovjet, nog uit de tsarentijd stammende, Sovjet 7.62 x 54R patroon, die nog in gebruik is als machinegeweermunitie en als munitie voor het nieuwe sluipschuttersgeweer Dragunov SVD. De kogels van deze patronen wegen tussen de 9.3 en 9.5 gram en hebben een aanvangssnelheid van 840 - 875 meter per seconde. De verhouding tussen kaliber en lengte was zodanig dat de kogel een redelijke stabiliteit had. Concreet houdt dit in dat deze kogels een betrekkelijk ongecompliceerde perforatie veroorzaken. Uitzonderingen zijn er natuurlijk legio, bijvoorbeeld de wond die ontstaat na een schot door een helm, maar in het algemeen mogen dit soort kogels als redelijk humaan beschouwd worden.
De Russische patroon 7.62 x 39, voor het standaard infanteriewapen, weegt slechts 85% van de NAVO kogel en heeft slechts een aanvangssnelheid die ook maar 85% van zijn NAVO collega is. De totale mondingsenergie is in feite maar 65% vergeleken met de NAVO patroon. Door zijn geringere massa verliest de kogel al spoedig zijn snelheid en heeft dientengevolge op een afstand van 100 meter nog maar 58% van de energie van de 7.62 x 51.
De kogel zelf is geconstrueerd met een stalen kern. Het laatste is verantwoordelijk voor een goede prestatie op het gebied van penetratie en vormvastheid. Bij schietproeven op blokken gelatine is komen vast te staan dat deze kogel pas na circa 170 mm neiging tot instabiliteit krijgt en daar de gemiddelde wonddiepte 140 mm is mag men hieruit tot de slotsom komen dat deze Russische kogel niet buitensporig inhumaan is.
Een heel andere zaak is het echter met de patroon 5.56 x 45 en speciaal die van Amerikaanse makelij, de M 193. Deze patroon wordt onder andere verschoten uit het M. 16 geweer.
De patroon is ontwikkeld uit de Remington Hornet en de kogel komt van de bekende 'Sierra Bullet Company'. Enkele basisgegevens van de patroon zijn een massa van 3.6 gram en een aanvangssnelheid van 970 meter per seconde.

De verhouding tussen kaliber en lengte is slecht uit het oogpunt van stabiliteit na het treffen. Bij het treffen zal deze kogel al binnen een afstand van 80 - 110 mm onstabiel worden. Door de hoekverandering zal de zeer snelle kogel zeer sterk afgeremd worden, wat in veel gevallen deformatie en/of versplintering tot gevolg zal hebben. Door dit proces zal de kogel bijna al zijn energie aan het doel afgeven en bovendien zullen de bijna onvermijdelijke subprojectielen voor extra inwendige verwondingen zorgen. Over de M-193-kogel nu een voor zichzelf sprekend citaat uit een publicatie van SIPRI 'Anti Personell Weapons'.
'It explains why the M. 43 intermediate-power round will tend to pass right through say the shoulder or the thigh without tumbeling and why it is not particular lethal.
The M-193 reduced calibre bullet becomes completely unstable on impact and produces a large cavity which is the characteristic of the explosive type wound. There is ample combat evidence that a man struck in the shoulder or thigh is completely incapacitated.
The conclusion from this is that the bullet is extremely lethal'
Militair gezien is deze eigenschap van de M-193 wel gunstig. De ernstige wond heeft immers meer tijd nodig om te genezen. Bovendien betekent dit alles een grotere belasting van de vijandelijke geneeskundige organisaties. Een andere factor van belang is het grote economische offer dat gebracht moet worden voor de eventuele revalidatie van de slachtoffers.
Om de uitwerking van treffers door 5. 56 x 45 munitie enigszins in de hand te houden is er een aantal maatregelen genomen om de stabiliteit van de 5. 56 mm kogel te verbeteren.
Het Oostenrijkse A. U. G. -geweer heeft een verbeterde trek gekregen. De Amerikaanse M. 16 - lopen zijn inwendig voorzien van een chroomlaag om uitslijting van de loop door de hoge snelheden van de kogel te voorkomen. Zo'n uitslijting zou immers de instabiliteit van de kogelbaan versterken. Belgische munitiefabrikanten doen proeven met een 5. 56 mm-kogel die voorzien is van een ten dele stalen kern. Deze kogel schijnt pas na 150 mm onstabiel te worden, een redelijke verbetering dus.

Samenvatting:
Door veranderde tactische inzichten is de invoering van een geweer met verkleind kaliber in de NAVO onvermijdelijk geworden. Aan het gebruik van dit soort munitie kleven echter bezwaren van humanitaire aard daar onnodige zware verwondingen worden toegebracht die voor de getroffenen levenslange consequenties kunnen hebben. In verband hiermede heeft het Rode Kruis op een conferentie in Lucerno al waarschuwende geluiden laten horen.
Het is te hopen dat vóór invoering van dit kaliber de stabiliteitsproblemen van deze soort munitie zullen zijn opgelost.

Geraadpleegde literatuur:

Dedijer : Tribunal Russel Le Jugement de Stockholm.
Conway : Small Arms Ammunition.
Sipri : Anti Personell Weapons.
Thoresby : Cavitation: The wounding process of the high velocity missile.
Jaargangen: Armies & Weapons 1975 t/m 1979.
Jaargangen: Deutsches Waffen-Journal.

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (XVIII)

Militaire successen in de Pedir en de ellende van het regenseizoen

Elders in de Pedir-streek was weer een spectaculair succes behaald door onze eenheden, waarbij de tegenstander wederom geen kans had gekregen om tijdig zijn stellingen te verlaten:
'Gisteren heeft een goed gevecht plaats gehad in de Paja Reubee, ten zuiden van Padang Tidji. Vijf weken geleden had overste Van der Wedden die benteng (versterking) al eens genomen. Enige dagen geleden werd ontdekt dat de benteng weer door de Atjehers bezet was. Een gewapende verkenning bracht aan het licht dat deze versterking geducht in staat van tegenweer was gebrocht. Terstond werd aan 'de Kraton' twee secties artillerie gevraagd en toen deze waren aangekomen heeft Van der Wedden deze benteng weer genomen.
Onzerzijds drie gesneuvelden en 13 gewonden; de vijand liet 80 doden en ruim 100 gewonden in onze handen'.
Of nu de benteng daarna werd geslecht, staat niet in het dagboek vermeld.
Wij worden hier geconfronteerd met een typische situatie uit de guerrilla.
Als bestrijder heeft men nimmer troepen genoeg om alle punten bezet te houden, de tegenstander grijpt alle kansen zodra hij er gelegenheid toe heeft.
Onze mobiele artillerie uit Koetaradja was een bergbatterij, die tijdelijk vanuit Java naar Atjeh was gezonden. Het waren hele kleine lage vuurmondjes, die in lasten uiteengenomen op paarden door het terrein werden vervoerd naar die plaatsen waar de infanterie vuursteun nodig had, Naast de bergartillerie was er toen in Atheh nog een compagnie vesting-artillerie.
In maart was het nog volop regentijd. En regenen, dat kòn het op Sumatra! Indien men nu niet al te dicht bij een rivier had gezeten zou deze omstandigheid niet zo'n overwegende rol gespeeld hebben. Maar juist in dit bivak zat men er boven op:
'Teupin Raja ligt aan de kroeng (rivier) van de zelfde naam, ook Kroeng Poetoë genaamd. De verbindigg over de rivier geschiedt door middel van een kreebrug; dit is een hangende voetgangersbrug van bamboe. Het had 's nachts geweldig geregend; boomstammen en grote struiken werden door het bandjirrende (= kolkende hoge) water mede gevoerd. Het is dan oppassen dat de brug er niet mee heen gaat, als het water erg gaat wassen'.
En drie dagen later: 'De regens worden gevaarlijk voor ons bivak; het bandjirrende water slaat veel grond weg; het terrein van ons bivak wordt daardoor kleiner.
De natuur is hier anders wel mooi'.

Patrouille activiteiten en een verrassende wending

Aanvankelijk vond Donck het op Teupin Raja nog al gemakkelijk, maar reeds luttele dagen later, 20 maart, zou dat anders worden. Het postenleven zal nu eenmaal vol met verrassingen.
'Wij hebben het hier niet zo druk als op Sigli. Het werken aan de spoorbaan is nog niet zóver gevorderd dat een officier mee moet; dus dat is dan het werk van een onderofficier'.

Vlak daarop had een aanslag plaats van het type dat alleen maar op Atjeh voor kwam:

'Er op uit geweest om enige Atjehers op te halen die als getuigen door de controleur moeten worden gehoord. Bij een bocht in de weg vluchtte een daar lopende Atjeher plotseling de rimboe in, om terstond daarop met getrokken rentjong (of reuntjong, typische korte vlijmscherpe atjehse dolk) op de spits af te stormen. De spitscommandant, een europese sergeant, had dit echter al meer bij de hand gehad en schoot de man neer alvorens hij de spits genaderd was'.
Nu was dit voor de patrouille goed afgelopen. Op andere plaatsen ging het wel anders toe. Uiteraard werd ook dan de aanvaller neergeschoten, maar een steek met de reuntjong was meestal in de onderbuik en derhalve zeker in de primitieve omstandigheden bij een patroulle, van dodelijke aard.
De aanstaande overplaatsingen en bewegingen van familieleden waren binnen de kleine gemeenschap op een buitenpost natuurlijk dingen die in een dagboek werden vermeld:
'Mijn collega bivakcommandant gaat morgen weg; zijn 14 maanden zitter er op, zodat hij hij naar zijn vrouw kan terugkeren'.

We kennen het 'recept' uit die tijd nu zoetjesaan wel: als de echtgenote niet mee mocht naar gevaarlijke streken mocht manlief pas weer gezinshereniging claimen indien hij en zij 14 maanden van elkaar gescheiden hadden geleefd. De echtgenote en kinderen verbleven dan meestal op Java, soms in Koeta Radja. Dat deze ijzeren wet aanleiding kon geven tot veel ellende, ja soms een complete ontwrichting van het huwelijk, behoeft hier waarlijk geen betoog.

'Wij vernamen dat kapitein Goslings met een mobiele colonne gaat patrouilleren in het Pedirse; wij zullen hem dus wel eens zien'.

Donck kende kapitein Goslings nog wel van aan boord op de reis naar Atjeh. Hij was het die op de dag van aankomst in Koeta Radja vernam dat zijn kind op Java plotseling was overleden . . . . Nu was kapitein Goslings commandant van een mobiele afdeling geworden.
In Atjeh was onze militaire tactiek zodanig dat een deel van de troepen vanuit vaste bivaks patrouillerde, maar er waren ook eenheden van bijna compagniessterkte en onder commando van een kapiteitn die voortdurend overal inzetbaar moesten zijn, de 'mobiele colonnes'.

Op 20 maart 1901 arriveerde deze colonne dan te Teupin Raja:
'Om vier uur in de middag kondigde trompetgeschal de komst van een colonne aan; het was die van de kapitein Goslings. De colonne heeft een sterkte van 75 man, bestaande uit vier brigades, elk onder commando van een europees sergeant. De bagagetrein bestaat uit 40 koelies voor het medevoeren van de tandoes en de rest der benodigdheden. Voor het aanrukken van de levensmiddelen kan de colonne op één der bivaks terugvallen.
De enige luitenant, die bij de colonne was ingedeeld, meldde zich ziek, in verband waarmee de kapitein Goslings des avonds Padang Tidji opbelde, teneinde een vervanger te vragen.
Ja, dan moet Donck maar mede. De kapitein maakte bezwaar, daar Donck geen ervaring had, evenmin als hijzelf (dit laatste stukje zin moet Donck er wat giftig in gezet hebben,vermoeden wij); maar Padang Tidji bleef bij het besluit.
Ik was bij dit telefoongesprek aanwezig en kon dan ook niet nalaten den kapitein mijn mening te zeggen.

Dit was dan de artillerie die vanuit Koeta Radja ter versterking naar de buitenposten gezonden kon worden.
Deze berg-vuurmond van Krupp was de 7 cm KA (Kort Achter), bij het KNIL ingevoerd in 1886 en tot 1916 in de bewapening.
De dracht was nog 2,5 à 3 km en de vuursnelheid twee schoten per minuut (collectie H. E. Tessers).

Enfin, ik pakte mijn rommeltje weer in en daar mijn huisjongen wegens ziekte naar Sigli zou gaan, kon deze de barang (bagage) medenemen, terwijl ik alleen het hoognodige op patrouille mee nam.
Iedere officier beschikt over twee koelies, die elk een eenmansvracht van hoogstens 20 kilo dragen. In een ijzeren koffertje gaat een verschoning, een paar schoenen en andere kleinigheden, terwijl in de opgerolde bultzak de burnous (soort regenjas met capuchon), een fles genever en een fles wijn gaan. Een waterdicht zeil beschut dit pak. Gedurende deze tijd ontvangen wij de huishuur-indemniteit ten volle; dit geschiedde ook reeds in het bivak Teupin Raja'.

Een officier op patrouille was in feite een bevoordeeld mens. Ook als de patrouille commandant een sergeant was, had hij het goed, zij het dan dat hij één drager voor zich zelf had. Niet alle dragers waren civiele krachten (koelies), want deze moest men huren hetgeen niet steeds met succes lukte, zeker niet als de tochten zwaar, langdurig of gevaarlijk waren. Steeds meer werden voor dit werk de dwangarbeiders of 'strapans' ingezet, zoals wij dit al van Donck vernamen tijdens zijn verblijf op het eiland Bangka. En we weten ook al dat deze lieden, meest van elders uit de Archipel, vaak een moord op hun geweten hadden en derhalve veroordeeld waren tot enige jaren werk verrichten op de militaire buitenposten.

Wrijving

Wij merkten al bij het zojuist opgetekende telefoongesprek dat de karakters van kapitein Goslings en Donck niet geheel met elkaar strookten. Beiden waren enthousiaste collega's maar van verschillend kaliber en van een ander tempo en dit zou op patrouille wel enige haken en ogen geven. Jammer! We vernemen hier uit het dagboek uitsluitend de zienswijze van Donck en deze is natuurlijk subjectief. Kortom: het boterde niet tussen die twee.

'Goslings is niet matineus; 's avonds kan hij niet naar bed komen en 's morgens kan hij niet opstaan. Het was dan ook reeds half elf in de morgen voor wij het bivak uittrokken; de troep die reeds om vijf uur overal is, moet al die tijd maar wachten'.

Wij willen hier dadelijk aan toevoegen dat het met het oog op de observatie van de kant van de verzetspartij zeker gewenst is om niet altijd op het klassieke militaire uur, dus vroeg in de morgen, uit te rukken. Maar anderszins is het wel nodig om voor marcherende troepen de koele uren van de morgen zo veel mogelijk te benutten en niet te blijven hangen tot half elf wanneer het in het laagland uitgerekend gloeiend warm gaat worden.
En tenslotte: te laat op het einddoel van de marsdag aankomen is ook al ongewenst.
Ook nu deed zich dat kwalijk euvel voor waaronder het KNIL in verzetsgebied had te lijden, het manco aan topografische kaarten:

'Wij trokken naar het zuiden, de heuvels in. Niet in het bezit van kaarten zijn wij aangewezen op de inlichtingen der gidsen.
Tegen half zes 's avonds waren wij nog uren verwijderd van het punt dat de kapitein had willen bereiken; natuurlijk een gevolg van het late uitrukken. Daar er hier een heldere beek was, besloot de kapitein hier het bivak te betrekken en alhoewel er een paar huizen stonden, waar de troep ondergebracht kon worden, wilde de kapitein persé boven op de heuvel bivakkeren, wat tengevolge had, dat het water naar boven gebracht moest worden.

Tevergeefs wees ik de kapitein op het onzinnige van dit besluit'.

Zie hier dus het decorum van de verschillende inzichten van kapitein en luitenant.
Wij kennen de situatie van dat moment niet en onthouden ons liever van commentaar.
Voor beide zienswijzen is wel iets te zeggen. Dicht bij was- en kookwater bivakkeren is mooi, veiligheid in de nacht met het oog op overvallingen is een ander punt.
De duisternis viel nu in en het zou weldra stikdonker zijn.

'De geweren werden in twee rijen rotten gezet, de uitrusting daarbij gelegd, de keuken in orde gemaakt. Tegen acht uur was de maaltijd gereed; nu, het werd tijd, want kort daarop regende het geweldig. Een paar uur later werd het droog; het gelukte ons een vuurtje aan te maken, waarbij wij ons zelf en ook ons goed konden drogen. Toch was het misère; was toch in het geheel niet nodig geweest'.

Bij deze situatie worden wij nog even herinnerd aan het feit dat men bij de inheemse troepen op de Buitengewesten nog steeds bewapend was met het lange onhandige geweer en bajonet, dit terwijl het Korps Marechaussee in hetzelfde gewest Atjeh reeds jaren de voor inheemse manschappen handzamer en efficientere combinatie van de korte karabijn en de eveneens korte klewang had. Het zou nog wel 'even' duren voordat de verwapening bij de infanterie een feit zou zijn. Donck zou het niet meer meemaken.
Maar we nemen aan dat op die natte avond van 21 maart 1901 de gedachten van Donck niet bezig waren met het vraagstuk van de bewapening. Men was goed nat, het eten kwam knap laat en bij het houtvuur was ieder bezig met het drogen van zijn goed. Een moeizaam pogen als we weten dat het donkerblauwe uniformen waren, niet van linnen of katoen . . . .

'Zodra het daglicht doorbrak stapten wij verder; tegen acht uur kwamen wij bij een nederzetting Panté Abo. Het was verlaten. Hier werd gekookt omdat wij nog geen ontbijt hadden genuttigd. Had Goslings gistermorgen wat vroeger de mars begonnen, dan hadden wij hier de nacht kunnen doorbrengen. Vreemd is het dat hij mij ook niet deelgenoot maakt van de inhoud van zijn opdracht. Vreemde man.
Enfin, het was hiet goed: kippen en eenden waren er genoeg'.

In 1980 hebben wij getracht om op de gedetailleerde topografische kaart van schaal 1 : 50.000 het dorpje Panté Abo te vinden, echter tevergeefs.
Wat een ironie overigens; nu zijn die kaarten er nog en toen, waar men ze zo nodig had, waren ze er niet . . . . . .
Laten we ook eens even glimlachen met Donck dat er in de misère en ergernis toch wel een overvloed aan pluimvee aanwezig was.
Het gebraden boutje zal er niet minder lekker om gesmaakt hebben en dit met dank 'aan de dankbare bevolking', zoals het klassieke grapje van koloniale troepen altijd geluid heeft . . .
Later op deze dag hadden de kapitein en Donck ook op gebied van de tactiek een verschil van inzicht:

"Een paar uur later braken wij weer op en trokken nu meer naar het oosten.
Niet lang daarna was de marsrichting weer noordwaarts en zo daalden wij weer in de vlakte af, om tegen vier uur weer te Teupin Raja te komen.

Dat was nu niet zo mooi; te meer daar wij contact met een bende konden krijgen.
Vóór wij de heuvels verlieten, had ik als spitscommandant de vlakte geobserveerd.
Wij boften want juist kwam een bende uit een kampong gemarcheerd.
Volgens onze gids was het pad waarop wij waren, de enige toegangsweg naar het gebergte.
Op die grond besloot de kapitein hier op hinderlaag te gaan liggen, alhoewel ik hem adviseerde niet alles op één kaart te zetten, de gids niet te veel vertrouwen en mij dus met een ander gedeelte elders te doen postvatten.
Voorstel vond geen genade. Na lang wachten bleek dat ik goed had gezien; de bende passeerde ons op circa 1000 meter. Ja, en toen was het te laat'.

Een goede kans om een bende een gevoelige klap te geven was niet in vervulling gegaan.

Nog meer wrijving op patrouille

Helaas waren deze incidentjes niet de laatste. Het verschil van inzicht tussen kapitein en luitenant zette zich de volgende dagen voort in het terrein. De colonne was nu (zaterdag 23 maart 1901) te Glé Siblak (glé is heuvel) circa 10 km zuidwest van Reupin Raja.
Hier bleef men tot in de middag van de zondag en trok toen pas voort naar de niet ver daar vandaan gelegen heuvel, Tjot Itjim. Daar gebeurden vreemde dingen tussen de beide officieren. Donck noteert er iets over. Hij blijft erg rustig, maar wij twijfelen nu toch wel aan de besluitvaardigheid van de kapitein:

Tot één uur in de middag hier verbleven - trokken toen naar Tjot Itjim. Hier stond een groot huis aan de voet van de heuvel. De kapitein besloot toen hier weer te overnachten. Alles werd voor het eten koken in gereedheid gebracht; een pagger (= omheining) om het huis gemaakt; posten uitgezet. Al dat werk is voor mijn rekening.
De kapitein plaatste zelf boven op de heuvel een observatiepost. Op een gegeven ogenblik werd ik bij de kapitein boven op de heuvel verzocht. Dat was de moeite waard. Over de rand der in het zuiden liggende heuvels trok een menigte van oost naar west. Mij scheen, dat deze bende uit een kampong welke aan het heuvelterrein grenst, kwam en in het westen weer afdaalde.
Op mijn vraag wat de kapitein van plan was te doen, kreeg ik ten antwoord dat hij er over dacht terug te trekken.
Ik keek hem aan en stelde voor terstond op te breken en er achter aan te gaan.
Hij ging er niet op in, waarop ik weer afdaalde en het werk beneden voortzette.
Later moest ik weer boven komen; nog steeds hield de trek aan; vermoedelijk mensen uit de kampongs die mee moesten. Ik kreeg de indruk dat hier een zeer belangrijk hoofd bij betrokken was. De kapitein gaf mij een standje dat ik maar beneden bleef en mij erniets van aan trok. Ik vroeg de kapitein wat hij bereikte met zijn 'niets doen'. Hij gaf mij te kennen dat hij thans terstond wilde opbreken en naar het Marechaussee bivak 'Lamlo' te wilde gaan.
Tevergeefs verzocht ik de kapitein mij twee brigades te geven, met opdracht met de bende voeling te houden, en, als hij geen splitsing van zijn kracht wilde, dan met het geheel er op af te gaan. Noch het een, noch het ander.

Het 'station' van de Atjeh-tram te Padang Tidji op de lijn van Sigli via Seulimoen naar Koeta Radja. Het passeren van de trein waar Donck vaak mee reisde, was voor deze buitenpost steeds een belevenis. Vandaar dat er steeds militairen daarbij aanwezig waren.

In 1901 had overste Van der Wedden, gefascineerd door de Boeren-Oorlog in Zuid-Afrika, allerlei namen gegeven die daarmee verband hielden; hier was men vlak bij de 'Modder Rivier' . . . . (collectie J. van der Leer).

Wij kwamen beneden, de brigadecommandanten werden geroepen: daar gaf de kapitein het bevel het eten weg te werpen en ons gereed te maken voor de terugmars'.

Men wrijft zich de ogen uit bij het lezen van deze regels: eten wegdoen als er geen noodzaak voor is, een onwijs besluit bij een troep te velde.

'De sergeanten keken mij aan, alsof zij wilden vragen 'moet dat?'
Toen zij weg waren, bezwoer ik hem dit bevel in te trekken; ik wees hem er op dat hij van de overste er geducht van langs zou krijgen.
Eindelijk zei hij 'ik kan een gegeven bevel toch niet intrekken'. Ik wel kapitein en toen ging ik naar de onderofficieren, die nog even op mij gewacht hadden. Wij bleven'.

In ieder geval was dus, zij het laat, de onzalige opdracht ingetrokken.
De onderofficieren, zeer wel begrijpende dat de luitenant in hun aanwezigheid zijn chef niet direct kon afvallen, hadden een fijne neus voor dit soort zaken gehad en de opdracht maar even vertraagd. Zij zullen wel het hunne over de affaire hebben gedacht.
Maar het verzoek van Donck om met 20 man er op uit te trekken en voeling met de ontdekte bende te houden, werd niet toegestaan. De volgende morgen - maar toen was het alweer te laat - mocht Donck iets doen:

'Het enige wat ik had weten te bereiken was dat ik in de morgen heel vroeg de aan de heuvels grenzende kampongs mocht bezoeken met 40 man, terwijl de kapitein met het andere gedeelte boven op de heuvel stelling zou nemen.
De kampongs waren verlaten op enige ouden van dagen na; van hen hoorde ik, dat Polem gisteren daar doorgetrokken was en de gehele bevolking had medegenomen. Mijn vermoeden was dus juist geweest. Wat een pracht kans was daar weer voorbijgegaan!'

Enfin, we weten het al. Panglima Polem was na het sneuvelen van Teunkoe Oema de grote leider van het verzet in Atjeh. Het zou met alle achtervolgingen wel tot 1903 duren alvorens Polem zich kwam melden bij de Nederlandse autoriteiten.

'Toen ik was teruggekeerd en mijn kapitein verslag had uitgebracht, was hij gerust; hij besloot toen vandaag hier te blijven.
Mij bleek dat hij ook opdracht had naar Tangsé te gaan (zuidelijk in het gebergte op nog geen 25 km afstand) om daar enige hoofden gevangen te nemen. In verband met de vele regens - overigens een uitstekende factor voor het welslagen - zag hij daar van af.
Hij besloot de volgende dag, dinsdag 26 maart, op Bernoën aan te gaan.
Om vijf uur marcheerden wij af.
Toen wij bij de Glé Siblak kwamen hoorden wij schieten; er moest dus een patrouille zijn welke door de djahats (kwaadwilligen) beschoten werd. En ja, daar vluchtten zij, circa 30 man, uit de tegenover ons liggende kampong; terstond werd het vuur daarop geopend en vervolgens een vervolging ingesteld, in de heuvels, welke echter weinig resultaat opleverde.
Goed twaalf uur kwamen wij te Bernoën aan.

Ook op een ander punt boterde het niet best tussen kapitein Goslings en zijn onderdeel en dat betrof de vervulling van de functie van wachtcommandant gedurende de uren van duisternis. Het was gewoonte dat in de nacht één der sergeanten als zodanig optrad. Een officier deed dit uitsluitend in zeer zeldzame en gevaarvolle omstandigheden. Maar nu achtte de commandant het nodig dat de officiem ook nog elkaar in de nacht aflosten. Het mogen misschien allemaal relatief kleine zaken lijken, tesamen op de lange en vermoeiende patrouilledagen begonnen deze dingen zwaar te tellen.

'Kapitein Goslings kan 's avonds niet naar bed komen en 's morgens er niet uit; bij mij is het juist andersom. De troep heeft aan die gewoonte stierlijk het land.
Ik was de vorige avond bijtijds naar bed gegaan, maar vanmorgen ook weer vroeg op.
Van mijn collega hoorde ik toen, dat de kapitein 's avonds had verteld dat ik een goede vent was, maar feitelijk een douw (straf) verdiende. Daar was ik diep over verbolgen.
Veel ontzie ik de kapitein; om beurten verdelen wij de wacht, van 's avonds zes tot 's morgens zes. Is het zijn beurt om 's nachts om 12.00 uur te waken dan klaagt hij overslaap en dan neem ik het maar voor hem waar. Meermalen heb ik hem gezegd, dat het voldoende is als wij eens 's nachts opstaan om te kijken of alles richtig is. Maar hij durft het aan de brigadecommandant niet over te laten. De brigades wisselen om de drie uur; voor ons is die zware nachtdienst niet vol te houden'.

En zwaar was het! Het patrouilleren ging onderbroken door totdat na elf dagen de rijst op was en men op Teupin Raja terugviel om op deze post bij te fourageren en een dag rust te nemen, hetgeen wel nodig was.

Op 2 april was men weer een stuk westelijker in de Pedir-streek en viel terug 11 km west daarvan op het marechausseebivak Lameulo, vandaar weer naar Padang-Tidji zonder spectaculaire successen geboekt te hebben:

'Vandaag waren we om zes uur op pad; we zouden in de omtrek patrouilleren.
Kregen die dag contact met djahats maar slaagden er niet in dit contact te behouden.
De djahats hebben in de kampong alle gelegenheid hun wapens te verbergen en zich als gewone bewoners van de kampong voor te doen.
Braaf vermoeid kwamen wij om vijf uur 's middags weer terug.
De volgende dag om acht uur namen we van onze gastheer afscheid. Na een zeer vermoeiende mars bereikten we goed zes uur Padang Tidji. Na ons gemeld te hebben bij de overste, konden wij ons tampatje (slaap- en rustplaats) opzoeken. Het is een aardig bivak, door vele tuintjes versierd. De troep ligt in barakken; ook de officieren hebben een klein kamerhokje. Er is echter voor de officieren ook een eetzaal en een sooshok, waar wij in onze vrije tijd kunnen zitten. Ik was dus vijftien dagen op stap geweest door de Pedirstreek, had veel gezien en meegemaakt'.

Donck noemt hier een erg belangrijk feit, namelijk de methode van de guerrillastrijders om telkenmale 'in de bevolking te verdwijnen'. Voor onze militairen was het natuurlijk bijzonder moeilijk om uit te kienen wie van de burgers nu vijand was en wie niet. Niet alle patrouillecommandanten hadden daar een fijne radarneus voor.

Op eerste paasdag van 1901 had Donck een lekkere rustdag in het bivak van Padang Tidji, hoofdkwartier van de divisiecommandant luitenant-kolonel Van der Wedden, die wij in onze kolommen reeds eerder tegen kwamen:

'Overste Van der Wedden is een vriend van de Transvaalse Boeren. Het station (van Padang Tidji) ligt even voor het bivak; de greppel welke het station van de ijzerdraadafsluiting scheidt heet 'Modder-Rivier' en een rotspartij met klimopplanten 'Spionkop'.
Op enkele plaatsen zijn versieringen aangebracht met op de Atjehers veroverde wapens'.

(wordt vervolgd).

GRAMMOFOONPLAAT GRENADIERS EN JAGERS

Het bestuur van de Stichting tot Handhaving van de Tradities van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers verzocht ons het volgende bekend te maken:
Bij het honderdvijftigjarig bestaan van de beide regimenten heeft genoemde stichting een grammofoonplaat uitgebracht. Deze bevat aan de ene kant de veld- en kazernesignalen op klaroen en trom, zoals die tot nu toe bij de infanterie in gebruik zijn. Deze worden geblazen en geslagen door oud-tamboer-maître van het Garderegiment Grenadiers W. Reijnders. Hierbij wordt het ontstaan van deze signalen toegelicht.
De andere zijde bevat opnamen van de Koninklijke Militaire Kapel en van het Jachthoornkorps der Jagers. Van laatstgenoemde is nog nooit eerder muziek op de plaat gezet. Op deze kant is ook het 'Grenadiers- en Jagerslied' te horen, gezongen door het mannenkoor 'Die Haghe Sanghers', begeleid door de Koninklijke Militaire Kapel.
De plaat is verkrijgbaar door storting van ƒ 22,50 (inclusief verzendkosten) op postrekening 32 78 94 ten name van de Stichting Handhaving Tradities Garderegimenten Grenadiers en Jagers te Arnhem. Na ontvangst van het bedrag wordt de plaat per post thuisbezorgd. De plaat kan ook afgehaald worden bij het museum der Grenadiers en Jagers. Onder de Linden 101 in Arnhem, dat op werkdagen geopend is van 9.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur. De kosten bedragen dan ƒ 18,--.

MILITAIRE CARTOONS

De heer R. W. van Dijk, stafmedewerker van de Stichting Volk en Verdediging, wil graag in contact komen met verzamelaars van militaire cartoons, dat wil zeggen, cartoons over militairen in verschillende tijdsperioden. De bedoeling hierachter is een beeld te krijgen van het feit hoe in de loop der jaren de militair door cartoonisten van diverse politieke richtingen gewaardeerd werd. De Stichting Volk en Verdediging ontplooit activiteiten op het gebied van de verhouding tussen samenleving en krijgsmacht, stelt via conferenties en studiedagen bepaalde onderwerpen aan de orde en publiceert hierover. Ook publiceert de Stichting uit eigen onderzoek en verleent zij door het verzorgen van documentatie, vinden van sprekers en het uitwisselen van informatie met andere organisaties dienstverlening aan derden. Verder tracht zij contact te leggen tussen het Nederlandse volk en de organen van zijn defensie, alsmede tussen organisaties en personen die voor het werk van de Stichting van belang zijn.

Zij die in het bezit zijn van militaire cartoons kunnen contact opnemen met de heer R. W. van Dijk, Stichting Volk en Verdediging, Bachmanstraat 1, 2596 JA 's-Gravenhage, telefoon: 070 - 46 12 59.

J. v. H..

BOEKAANKONDIGING

Onlangs is verschenen, het boek Belevenissen van een K. N. I. L. - officier in de periode 1942 - 1950 door J. H. J. Brendgen.
Het bevat een beschrijving van de militaire ervaringen van de auteur vóór en tijdens de politiële acties. Aan de orde komen onder andere de aanval op Soebang, de krijgsgevangenschap in Siam, de landing op Saleier in februari 1946, de aflossing van een bataljon Mariniers in het regentschap Djember, het oprollen van een ondergedoken Islamitisch bataljon (Mudjahidin) in 1948, de acties ten zuiden van Malang en Madioen, de brief van Soedirman bij Ponorogo en de bestrijding met een minimum aan troepen van een in januari 1949 in de residentie Besoeki geinfiltreerde brigade T. N. I.
In het boek staan diverse foto's, schetsen en kaarten afgebeeld.
Dit boek is te bestellen door overmaking van ƒ 15,-- (franco huis) op postrekening 1376185 van J. H. J. Brendgen, Laurens Reaellaan 70, 2024 BL Haarlem.
De baten van de verkoop van dit boek komen volledig ten goede aan de restauratie van een K. N. I. L. kerkhof in Indonesië.

J. v. H.

LITERATUURLIJST Nr. 17

1. Boekwerken

Algemene Geschiedenis der Nederlanden. Fibula-Van Dishoeck, Haarlem 1980.
Deel VII: Nieuwe tijd: sociaal-economische geschiedenis 1490-1650, overzeese geschiedenis circa 1590 - 1680, socioculturele geschiedenis 1500 - 1800.

J. H. J. Brendgen, Belevenissen van een K. N. I. L-officier in de periode 1942-1950. z. pl., z. j. (1980).
C. Cruinckshank. Deception in World War II. Oxford University Press, Oxford 1979. (over misleiding van de vijand onder andere door camouflage).
Chr. Duffy. Siege Warfare. The Fortress in the Early Modern World. 1494 - 1660. Routledje + Kegan Paul. London 1979, (met onder andere een hoofdstuk over de Tachtigjarige Oorlog).
F. H. Hinsley, E. E. Thomas e. a.. British Intelligence in the Second World War. Volume I. Her Majesty's Stationery Office, London 1979.
M. H. Huizinga. Maple Leaf up. De Canadese opmars in Noord-Nederland april 1945. J. Niemeijer, Groningen 1980.
A. A. J. Jansen. Sporen aan de hemel. Kroniek van een luchtoorlog 1943-1945. De strijd van de Amerikaanse luchtmacht tegen Nazi-Duitsland boven Nederland. Deel 1. Holland ia B. V., Baarn 1980.

H. L. Leffelaar. De Japansche regering betaalt aan toonder. Een oorlog die niet verdween. A. W. Sijthoff, Alphen aan den Rijn 1980. (herinneringen aan het leven in de kampen in Nederlands-Indië, 1942-1945.

A. H. Paape e. a. (red.). Handboek van de Tweede Wereldoorlog. Het Spectrum, Utrecht 1980.

A. Reid. The blood of the people. Revolution and the End of Traditional Rule in Northern Sumatra. Oxford University Press, Oxford 1979.

H. Stanhope. The Soldiers. An anatomy of the British army. Hamish Hamilton, London 1979. (over het Britse leger sinds 1945).

G. Tessin. Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945. Biblio Verlag, Osnabrück 1980. 14.
Band: Die Landstreitkräfte: Namensverbände, Die Luftstreitkräfte: Fliegende Verbände, Flakeinsatz im Reich 1943 - 1945.

Winkler Prins Encyclopedie van de Tweede Wereldoorlog. Elseviers Argus, Amsterdam 1980. Deel 1 : a - kami.

2. Tijdschriftartikelen

J. F. Algra. Een minder bekende dimensie van de luchtoorlog in Korea.
Militaire Spectator CXLIX (1980-4) 165-175.

J. K. M. Bottema. Het Regiment Huzaren Prins van Oranje (1581 opgericht).
Mededelingen Vereniging Officieren der Cavalerie XLI (1980-1) 12-13.

E. H. Brongers. Rotterdam 1940. De strijd van de verbindingstroepen in Rotterdam.
Intercom IX (1980-1) 8 - 17.

M. A. Cageling. Koninklijke Marine en koopvaardij vochten zij aan zij.
Zeewezen LXIX (1980-4) 13-15. (over marine en koopvaardij in de jaren 1940-1945).

A. J. J. H. van Dilst. Het muziekkorps kust- en luchtdoelartillerie.
Stabelan VI (1980-5) 29-30. (KNIL).

F. van Eekhout. De Knilartillerie. De 4e Batterij van A II Vd. (vervolg).
Stabelan VI (1980-5) 3.

K. J. Groeneveld. Het remonte-depot Padelarang. Stabelan VI (1980-5) 28.

Herdenkingsnummer Maandorgaan van de documentatiegroep '40-'45 XVIII
(1980-4/5) (diverse artikelen over de meidagen 1940 en de bevrijding 1944-1945).

A. H. M. Kerkhoff. Geneezinge van een hooftwonde. Uit de militair-geneeskundige praktijk in de 18e eeuw. Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift XXXIII (1980-1) 11-15.

A. Kok. Ons vorstenhuis en de strijdkrachten. De Reserve-officier (1980-5).

A. Kok. De Oranjes als 'ere-kolonel'. De Reserve-officier (1980-5).

J. A. van der Kooy. De naamgevers en voorgangers van de standaardfregatten. Deel 1: Egbert Meussen Cortenaer. Marineblad XC (1980) 65-75.

De loopbaan van een Indisch Artillerie Officier. Stabelan VI (1980-5)
11-12 (vervolg van 'memoires van de artillerie-officier J. ').

H. v. L. . 'Panzerzug 1' verrast Peel-Raamstelling. Legerkoerier XXX (1980-4) 6-8. (over het doorbreken van de stelling door een Duitse pantsertrein in mei 1940).

Marineverbindingsdienst 75 jaar. Intercom IX (1980-1) 26.
Memoires van een Indisch artillerie-officier (vervolg). Sinte Barbara XXXII (1980-2) 32-35 (bergartillerie Sumatra's Westkust ± 1900, opleiding Hogere Krijgsschool Batavia ± 1905).
Militaire muziek. Ons Leger LXIV (1980-2) 49-50.
Militair Tandheelkundige Dienst bestaat 35 jaar. Legerkoerier XXX (1980-4) 20-21.
J. J. Nortier. De gevechten in Noord-Celebes. Januari-Februari 1942.
Deel I. Ons Leger LXIV (1980-2) 63-81, Deel II.
Ons Leger LXIV (1980-3) 53-61, 69, 71.
R. Pool. De intocht van Jacoba van Beieren. Herinneringen van een gemobiliseerde infanterist. Augustus 1939. Ons Leger LXIV (1980-3) 33-35. (over 28 R. I.).
W. H. Schoenmaker. De ontwikkeling van de gevechtshelikopter. Deel I.
De onderofficier XVIII (1980-3) 66-74.
C M. Schulten. Aalmoezenier in oorlogstijd. De Reserve-officier (1980-5). (over hulp-aalmoezenier F. F. de Sain en zijn belevenissen in de meidagen van 1940 bij 7 R. I. bij Amersfoort).
C. M. Schulten. De meidagen van 1940: Duitsers vallen ons land binnen.
Legerkoerier XXX (1980-4) 2-4.
W. H. Tiemens. Arnhem, Diogenes en de Teerosen Deel I.
De onderofficier XVIII (1980-1) 3-14, Deel II. De onderofficier XVIII (1980-2), 34-45, Deel III.
De onderofficier XVIII (1980-3) 76-95. (over de Duitse commandobunker Diogenes te Schaarsbergen en de luchtafweerstellingen bij Terlet en Velp).
Ch. P. J. van Toren. Ontstaan van de geneeskundige dienst te velde. Polsslag XIV (1980-2) 17-18. (overgenomen uit Ons Leger 1977) Verbindingsdienstlied. Intercom IX (1980-1) 20-21. (over de diverse liederen van de Verbindingsdienst).
J. F. Verbruggen. L'art militaire dans l'empire carolingien (714-1000). Belgisch tijdschrift voor militaire geschiedenis XXIII (1979) 289-310.
A. L. J. van Vliet. Het Nederlandse militaire aandeel in de bevrijding van ons land.
Een historische schets. Zeewezen LXIX (1980-4) 18-24, 45-47.
W. B. S. de Vries. Het beeld van de Sovjet-Unie in de officiële weekbladen voor de Nederlandse strijdkrachten in de jaren 1945-1950:
Pen Gun en Lichtspoor. Ons Leger LXIV (1980-2) 32-39.
W. B. S. de Vries. Kapitein Jhr. E. J. M. Wittert. Ons Leger LXIV (1980-3) 38-43.
(over de Nederlandse militaire waarnemer in Bulgarije in de Eerste Balkanoorlog, 1912-1913).
Waar de daden worden tot diamant. Ons Leger LXIV (1980-3) 44-51.
(over de Kanselarij van de Nederlandse Orden en haar museum).
C. H. O. de Wit. De mobiele eenheid van het Javaleger. Deel II. Stabelan VI (1980-5) 13-14.
G. H. O. de Wit. Vew 6 (minus) in de 2e politiële actie. Deel I. Mededelingen Vereniging Officieren der Cavalerie XLI (1980-1) 14-19.
G. J. Zwanenburg. Luchtmachtarmada's hielpen ons land bevrijden Zeewezen LXIX (1980-4) 54-59.
N. B. De artikelen van M. A. Cageling, A. L. J. van Vliet en G. J. Zwanenburg zijn ook verschenen in het meinummer van Ons Leger en van onze Luchtmacht.

J. v. H.

CORRESPONDENTEN

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. dr F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, 1412 JW Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.

(6) 'WAPENS EN MUNITIE'
o.l.v. J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596, SW 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS'
o.l.v. M.K. Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.)

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. prof dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.

(12) 'MILITAIRE- EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, 4116 BK Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. drs J.C. van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.

(15) 'KONINKLIJKE MARINE'
o.l.v. L.L. von Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' o.l.v. F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda,
J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.

(20) 'KNIL' o.l.v. W.R. van der Wiede, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN'
o.l.v. J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort,
drs J.A.C. Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.